

TOPONÍMIA DOCUMENTAL DE SINEU. CAPBREVACIÓ DE L'HONOR DE DEFLA

Bartomeu Mulet i Ramis, prevere

X Jornada d'Onomàstica i Toponímia. Inca, 1994

BREUS NOTES SOBRE TOPONÍMIA DOCUMENTAL DE SINEU. «CAPBREVACIÓ DE L'HONOR DE DEFLA»

Havent rebut immerescudament una lletra de convit de la X Jornada d'Onomàstica i Toponímia sota els auspicis de la Universitat de les Illes Balears, tinc la gosadia de donar un alè de vida a un pertret ben nombrós relatiu a la vila de Sineu.

Aprofitant l'avinentesa de preparar uns lligalls de l'arxiu particular de la Casa Rossinyol de Defla amb la finalitat d'enriquir tot el dens documental de la noble família del Comte d'Espanya, em fiu topadís amb la valuosa col·lecció de *Capbreus de censals eb (sic) alou de l'Honor de Defla*.

L'esmentada col·lecció de documents era tan prolífica que ja l'any 1987 donà abast per a la publicació d'un primer recull titulat *Història dels carrers i places de Sineu*.

L'aspecte urbanístic de la nostra vila era designada d'antuvi segons l'administració organitzativa dels jurats del segle XVI amb barris que dimanarien de l'*insula romana*, equivalent al conjunt de cases aplegades i contigües (*sic*), voltades de carrers i travessies. Aquesta fou per espai de molts d'anys la unitat urbana. Es coneixen els noms de les illetes que en l'esmentat segle XVI constituïen el cos de la nostra vila.

Des de temps enrere es procedí a la formació de padrons per a la recol·lecció de tributs, començant pel fogatge del segle XIV. Cal fer memòria del *Cadaastre i Taxacions* de 1566 a 1586, els *Estims* de la vila i terme de Sineu de 1578 fets pel notari Miquel Sans, la *Rúbrica de Sineu* del segle XVII, de l'escrivà reial Miquel Galmés, notari, i altres llibres semblants. De tals documents es pot treure una relació de les dites illetes, que comprenien 563 cases, que formaven carrers, sense noms ni designació alguna, si bé el poble els anomenava i distingia a la seva manera, segons el caràcter, l'aspecte, la posada o el personatge que s'hi destriava damunt els altres com: carrer dels soldats, dels marxandos, del lledoner i altres.

Primerament foren catorze les illes de Sineu, que tenien aquest nom: illa del Palau, illa de l'Hospital, illa d'en Pastor, illa d'en Torelló, illa d'en Julià, illa d'en Real, illa d'en Ferrer, illa de n'Antic, illa d'en Font, illa d'en Sabater, illa d'en Torrens, illa d'en Gacias i illa de la Cort, illa del Colomer, que comprenia totes les possessions del terme.

L'any 1607 el notari Miquel Galmés fou designat per redactar el *Liber seu extimorum Ville de Sineu*, en què es fa palesa l'eixamplada o engrandiment de la vila, ja que es troben fins a trenta-una illes que no s'esmenten aquí.

És ver que les primeres notícies de places ja apareixen al segle XIII, talment es descriuen en el primer volum de la *Història de Sineu*, recentment publicat, com plaça del Mercadal, plaça del Rei, plaça de la Quartera i altres. Mes (*sic*) és a partir de la troballa del capbreus de la família Rossinyol de Defla que s'inscriuen nombroses declaracions jurades en què figuren els noms primitius dels nostres carrers, amb unes denominacions molt originals unes, molt despectives altres i molt desconegudes la resta, tals com carrer que de la Cort Reial va a la Creu d'en Pastor, carrer del Bordell, plaça del Banc de l'Oli, etc.

Aquesta troballa, tan insospitada com desconeguda, brescava deliris de plaer com un prodigi del pur degotís revelant descobertes, que no es feren esperar. Vaig emprendre la tasca com suaus esplais d'amoroses vereres, ja que a cada full hi compareixien documents del sucós patrimoni rústec, que sentia enyorança i m'emparadisava tot mon ser.

Per l'amor d'una noble curolla de posar-ho tot de manifest comparegueren capbreus, memorials, capbrevacions, fragments de declaracions jurades i de testaments a balquena de totes les possessions que des del segle XV, i possiblement d'abans, l'Honor de Defla posseís i anava augmentant seguit, seguit.

Tenint dins el meu arxiu un proveïment de més de cent capbrevacions referides abans. De les quals em plau oferir en la present Jornada un resum de les possessions que foren de la pertinència dels germans Andreu i Pere Rossinyol, capbrevades a partir de l'any 1520 per Joan Gili, notari de Sineu. En les dites capbrevacions s'ofereixen, ordinàriament, els elements següents:

- a) La procedència del nom de la possessió i el nom d'aquesta.
- b) El nom de la persona o família que fa la capbrevació.
- c) Si la finca capbrevada consta de certes quarterades de terres, vinya, etc.
- d) La varietat de censals.
- e) Que la possessió és en alou de l'Honor de Defla.
- f) S'anomenen totes les confrontes ben especificades i els seus posseïdors.
- g) La data en què la possessió fou establida i en poder de quin notari.
- h) Que totes les possessions o finques, llevat de les que s'inclouen confrontades amb els camins reials del terme, fan menció de la denominació onomàstica.

Finides aquestes anotacions, les finques o possessions s'agrupen dins les corresponents seccions classificades segons la seva particularitat:

Nom de les alqueries

Alqueria de Corbera
 Alqueria d'en Rabassa
 Alqueria de Llorac
 Alqueria de Son Tell

Nom de rafals

Rafal Basset
 Rafal Carritxó
 Rafal de Defla
 Rafal de Peixerí
 Rafal d'en Font
 Rafal d'en Guaita
 Rafal d'en Mairata
 Rafal d'en Joan Rabassa

Rafal d'en Miquel Romeu
Rafal del Puig de Son Font
Rafal del Pujol
Rafal de les Torreneres
Rafal de les Tortines
Rafal de Son Aulet
Rafal de Son Gelabert
Rafal de Son Moixeta
Rafal de Son Pastereta
Rafal de Son Riutort
Rafal Jo

Noms dels camps

Camp d'en Gili
Camp d'en Macota
Camp d'en Morera
Camp d'en Pineda
Camp d'en Prats
Camp de l'abeurador
Camp de la fossa
Camp del bordell
Camp del canyar
Camp del morer

Noms de construccions

La barraca
la cova
molí de la Romaguera
molí de vent
la Torre
la Torreta

Noms precedits de les partícules Son i So na

Son Albaret
Son Alcaines
Son Andet
Son Arrufat
Son Artigues
Son Barrina
Son Bauló
Son Busquet
Son Canet
Son Carnisser
Son Coc
Son Costa
Son Esquitarell
Son Esteva
Son Faret

Son Ferragut
Son Ferriol
Son Fogueró
Son Frontera
Son Gall
Son Garí
Son Garriga
Son Gelabert
Son Goixat
Son Guitard
Son Joan Jaume
Son Julià
Son Macota
Son Marron
Son Mas
Son Mestret
Son Miquel Ferrer
Son Moraduiç
Son Niell
Son Oliver
Son Pancuit
Son Paris (*sic*)
Son Pastereta
Son Pere Craixell
Son Pipiu
Son Pocoví
Son Rica
Son Riera
Son Rossinyol
Son Salom
Son Saurina
Son Sec
Son Temorer
Son Torner
Son Vallfogó
Son Vanrell
Son na Fustera

Denominacions de persones

en Miquel Ferrer
en Pere Craixell

Alguns llinatges

Desclapers
lo Mirabò

Certs malnoms

Son Marron
Son Macota

Alguns oficis

Son Carnisser
Son Coc

Amb noms d'animals

puig Xoriguer
Son Moixeta
Son Rossinyol

Amb noms d'arbres

lo Pinolar
el Coscollar
lo figural

Amb noms d'arbusts

la boixera
el Carritxó

Amb noms de plantes

Son Moraduix
Son Pipiu
sa Torrassa
ses Violes

Noms àrabs

Binitaref
Benasquer
Adefle Exarquia

Qualitats del camp

el pla de Rodamilans
Son Sec
la sort llarga
la sorteta
la solada
Son fogueró
sa coma
Son Fangos

Qualitat de fruita

Son esquitarell

Relatius a l'aigua

pou d'en Banys
síquia Reial
torrent Reial

Varietat de noms

pont d'En Romeu
puig d'En Bou
Son Barrina
Son Pancuit
lo Alou
l'Heretat

Finques sense nom

en el camí d'Algaida
en el camí d'Artà
en el camí de Búger
en el camí de Sineu a Ciutat
en el camí de Manresa
en el camí de Petra
en el camí de Santa Margalida
en el camí de id a Ciutat
en el camí de Sineu a Alcúdia

DOCUMENTACIÓ ARXIVÍSTICA

A. M. ARXIU MUNICIPAL DE SINEU:

a) Cadastre de 1607

A. C. E. ARXIU COMTE D'ESPANYA:

LLIGALL núm. 13 FAMÍLIA ROSSINYOL DE DEFLA:

a) *Recopilatio de varias noticias sobre los Alous del Honor de Defla en el Terma de Sineu y en la Ciutat de Mallorca.* Documentació que inclou documents des de 1361 a 1735

b) *DEFLE. Algunas Notas pertañents a major claricia de los Alous del Honor de Defla y de Casa y Familia de Rossinyol.* Des de 1378 a 1708.

c) *Memorias tretas de varios llochs sobre Alous de Defla.* Des de 1485 a 1728.

d) *Notas de Proveniencias de algunas propiedats tretas de las Cabbrevacions de Joan Gili nott. dels Alous del Honor de Defla en 1520*

e) *Extracto de Las Cabbrevacions rebudas per el Discret Joan Gili nott. desde 30 Maig 1520 fins als 5 Dezembre de 1520 de las Propiedats en Alou del Honor de Defla.*

f) Document sens títol sobre els Alous de Defla des de 1608 a 1679.

g) *Extracto de las Cabbrevacions rebudas per el Discret Bernat Reus nott desde 26 Agost 1612 als 14 setembre 1620 de las propiedats en Alou del Onor de Defla.*

h) *En las Cabbrevacions de Gabriel Riera nott. que rebe de los Enfiteutas del Honor de Defla comensant als 15 Juriol 1680 y segui fins als 31 octubre 16?? consta haver cabbrevat en Alou del dit Honor de Defla les terras siguients dins la Cavalleria de Son Vallfogo.*

i) *Extracto de las Cabbrevacions dels Alous de Defla rebudas per Joan Baptista Bennaser nott des de lo any 1700 fins a 1725.*

j) *Plagueta de los Comptes que se han pagat ab los Debitors Censalistas del Magnifich Sr. D. Nicolau Rosiñol de Defla.* Des de 1700 a 1751.

k) *Extracto interesante y continua noticias extraidas de varias Cabrevaciones de la Casa de Rossiñol de Defla.* Notario D. Matias Coll, presbítero y notario, desde 1756 a 1767.

l) *Cabbreu dels Censals sobre propiedats en Alou del Onor de Defla que te dret de rebre el Señor de dit Onor extret de las cabbrevacions rebudas per el Sr. Joan Oliver y Oliver nott. que comensa als 18 Agost 1774.*